

Des de l'Arxiu

Cessió del fons fotogràfic

Joan Balmes i Benedicto

a l'Arxiu Històric de Sabadell

David González i Ruiz, Isabel Pardo i Navarro, arxivers de l'AHS

202

Introducció

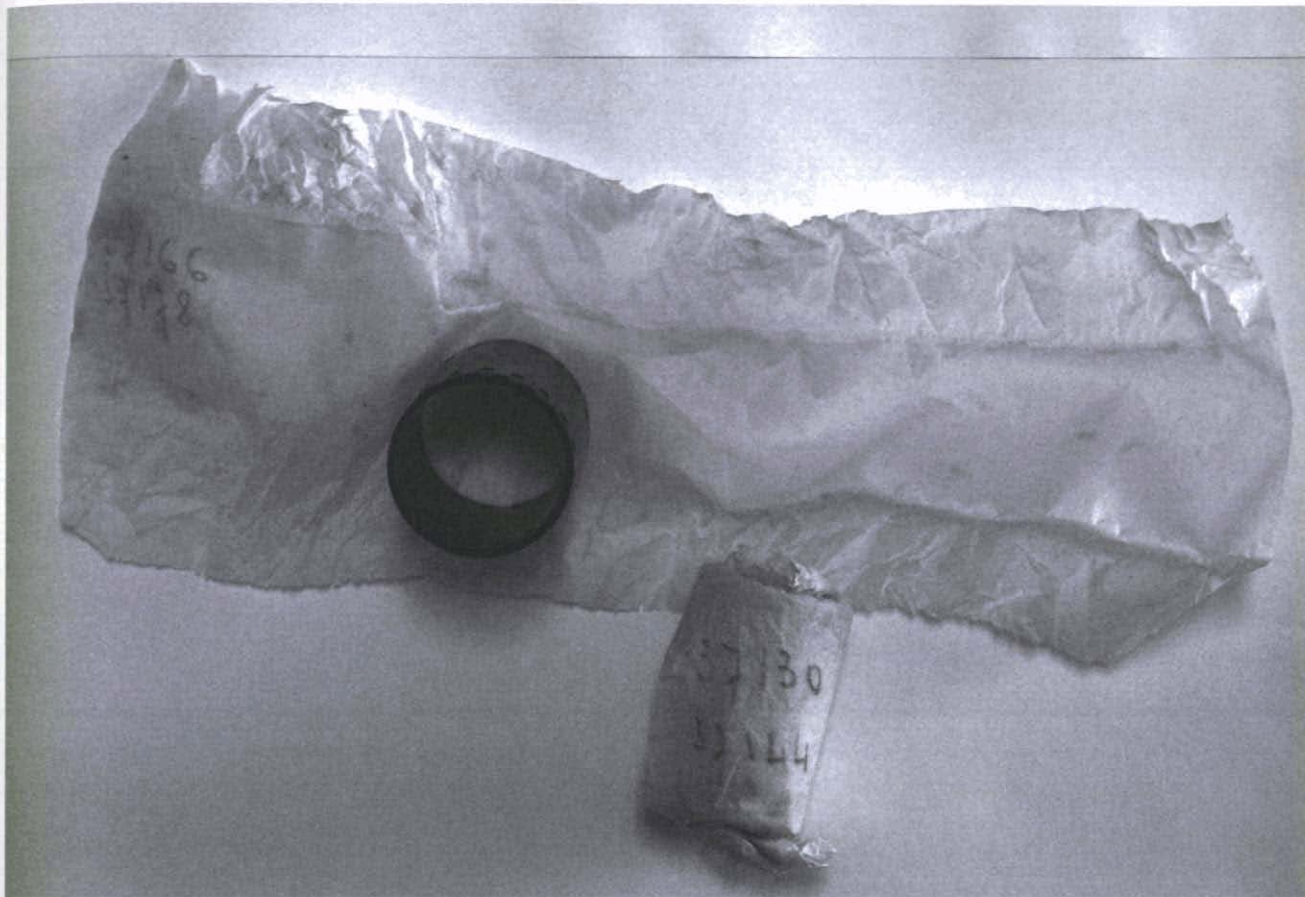
La Secció d'Imatge i So de l'Arxiu Històric de Sabadell es creà amb l'objectiu fonamental de tractar arxivísticament i sense distinció, d'una banda, els documents no textuais i, d'una altra, tots els que es presenten en un suport diferent del paper i que necessiten ser consultats mitjançant aparells de lectura i reproducció que en retornin la informació que contenen, és a dir, fotografies, negatius, plaques de vidre, diapositives, pel·lícules, microfilms, vídeos, cintes sonores, discos de vinil, CD, etcètera.

L'origen d'una secció d'aquestes característiques *l'hem de situar uns anys enrere*. El Patronat dels Museus de la Ciutat i el Patronat de l'Arxiu Històric de Sabadell, aleshores entitats dipositàries d'importants col·leccions fotogràfiques, patien greus problemes pel que fa a la manca d'espais adequats per a la conservació. D'ençà que es detectà la gran vulnerabilitat i el perill de desaparició de les fotografies antigues i arran de l'interès i la preocupació que aquests documents generaven entre els professionals de la documentació, els arxivers i els investigadors, la Regidoria de Cultura de l'Ajuntament encarregà l'any 1985 un estudi sobre la seva situació real. L'anàlisi començà per la col·lecció fotogràfica Casañas del Museu d'Història, però ja apuntava plantejaments generals que amb vista al futur havien de considerar

tota la resta de documentació visual i sonora, igualment vulnerable.

D'aquesta preocupació i de l'anàlisi de les necessitats bàsiques per afrontar la conservació, el tractament documental i la difusió pública de les fotografies, va sorgir la iniciativa conjunta de constituir aquesta nova secció de l'Arxiu Històric. Com que les dues institucions abans esmentades tenien la mateixa tipologia documental i compartien problemes idèntics, acordaren treballar en aquest projecte unificant esforços i optimitzant al màxim els recursos. L'opció de reunir tots els materials va semblar la més vàlida i factible per tots els avantatges organitzatius, de funcionament i d'aplicació de criteris metodològics per gestionar-los, en lloc de treballar per separat i augmentar la dispersió d'aquest tipus de documents. La culminació de tot aquest procés va ser el traspàs dels fons fotogràfics del Museu d'Història a l'Arxiu Històric i la creació l'any 1993 dins l'Arxiu de la nova secció i el servei públic de consulta i difusió que en deriva.

Atès que un dels objectius fonamentals de l'Arxiu és recollir i salvaguardar tota mena de fons documentals locals, públics i privats, la fotografia va passar a ser un objectiu més per a l'increment del patrimoni ciutadà. Des de la creació de la secció d'Imatge i So, l'entrada de fotografies, pel·lícules, discos i altres tipologies audiovisuals ha estat contínua

Fotografia 1. Rodets de 35 mm sencers i enrotllats on s'aprecia l'embolcall de paper. Autor: David González.

mercès a les donacions i les cessions privades i a la signatura de convenis i acords per a la recepció de grans fons o col·leccions d'autor.

Aquest és el cas del fons que presentem ara, el fons fotogràfic Joan Balmes i Benedicto, cedit mitjançant un conveni de comodat a l'Arxiu gràcies al seu fill, Martí Balmes i Novell.

El fotògraf Joan Balmes

Joan Balmes i Benedicto (Sabadell, 25 de novembre de 1915 - 4 de juny de 2004) ha deixat una producció gràfica immensa. Els seus primers negatius daten de 1933, quan amb 18 anys comença a exercir com a fotògraf amateur a Sabadell. En aquesta primera etapa treballa amb plaques de vidre, de les quals no s'ha conservat cap, i amb negatius de cel·luloide i de paper indistintament. En aquests anys la seva fotografia

recull activitats de la vida quotidiana i familiar. Cal destacar que durant els anys de la guerra civil no deixa de fotografiar. Aquest fet és inusual en les nostres col·leccions, ja que més aviat la fotografia com a activitat habitual entre els particulars s'interromp entre el 1936-37 i no reapareix fins al 1941. D'aquest període daten també les imatges del segon servei militar que en Joan va haver de fer durant 21 mesos sota el govern dels nacionals a les casernes de Madrid entre el 1940 i el 1942. Queda pendent de determinar en l'anàlisi i visionat del fons si existeixen fotografies de l'època en què va estar al front, amb l'exèrcit republicà.

A partir de 1944 es passa al rodets de 35 mm per tal de poder treballar professionalment i fer reportatge. Joan Balmes va treballar, fins a la seva jubilació, com a comptable a l'empresa Tamburini-Colomer i Tamburini fills, feina que compaginà amb els encàrrecs fotogràfics per tal de mantenir l'economia familiar, fet

37062	37066	Paranetula	San Maria	118	25/3/51
37067	37088	De Pare Oliver - M. Miran, 75	(San Fintat)		25/3/51
37089	37125	Paranetula	Paranetula		25/3/51
37123	37129	Paranetula	Paranetula		25/3/51
37130	37136	Paranetula	Paranetula		
37137	37141	Paranetula	Paranetula		
37142	37144	Paranetula	Paranetula		
37145	162	Paranetula	Paranetula		
37163	37165	Paranetula	Paranetula		
	172	Paranetula	Paranetula		1/4/51
37173	182	Paranetula	Paranetula		8/4/51
37183	192	Paranetula	Paranetula		
37194	37200	Paranetula	Paranetula		8/4/51
37201	37234	Paranetula	Paranetula		15/4/51
37235	37253	Paranetula	Paranetula		
37254	37260	Paranetula	Paranetula		
	37261	Paranetula	Paranetula		

	37262	Paranetula	Paranetula	119	
37263	37266	Paranetula	Paranetula		14/4/51
	37269	Paranetula	Paranetula		14/4/51
37270	37335	Paranetula	Paranetula		
37336	37372	Paranetula	Paranetula		15/4/51
37341	65	Paranetula	Paranetula		17/4/51
37366	74	Paranetula	Paranetula		15/4/51
37375	86	Paranetula	Paranetula		17/4/51
37387	37417	Paranetula	Paranetula		
37418	37425	Paranetula	Paranetula		
37426	37428	Paranetula	Paranetula		22/4/51
37429	37438	Paranetula	Paranetula		
37439		Paranetula	Paranetula		
37440	37442	Paranetula	Paranetula		
37443	37448	Paranetula	Paranetula		
	37449	Paranetula	Paranetula		
37450	37452	Paranetula	Paranetula		

Fotografia 2. Mostra de l'inventari de les fotografies on consta la data, descripció i un interval numèric que ens remet a un número de negatiu.
Autor: David González.

Fotografia 4. "Martí amb el cap pelat". Retrat del fill de Joan Balmes a Sant Llorenç del Munt. 20 d'abril de 1947. Autor: Joan Balmes i Benedicto (C25- R283- Foto 30).

— Per la cronologia i la temàtica que tracta, aquest fons omple un buit documental en les col·leccions fotogràfiques que actualment té la Secció d'Imatge i So de l'Arxiu Històric de Sabadell. La fotografia amateur dels anys 1936-1939, tal com hem dit abans, és poc habitual. D'altra banda, després de la guerra civil es van frenar, entre d'altres activitats culturals, la fotografia, el cinema i tota mena de manifestacions artístiques i creatives lliures. L'Estat, en passar de ser laic a ser confessional, dirigeix la producció mediàtica vers la propaganda oficial del règim i les activitats de les institucions afins, com ara l'església catòlica. A partir de 1939 desapareix la fotografia tal com se la coneixia abans, tant per la penúria econòmica com per la censura general imposada a la ciutadania. Tenir una col·lecció ben organitzada que documenta la vida social, cultural i reli-

giosa de casa nostra a les dècades dels quaranta, cinquanta i seixanta és un tresor. Es tracta de la memòria gràfica del passat més recent, una època que tot i ser certament difícil i plena de limitacions, exhibeix en aquestes fotografies el batec del dia a dia de la nostra ciutat en aquells anys.

La signatura d'un conveni de cessió d'aquests documents fotogràfics brinda a l'AHS una oportunitat única per recuperar, conservar, tractar tècnicament i difondre un fons tan important per a la història de la nostra ciutat. Fer-ho amb criteris actualitzats a escala informàtica ens permetrà oferir també uns recursos documentals sense precedents, ateses les possibilitats infinites de difusió i explotació que ofereixen les tecnologies digitals a través de la xarxa i altres productes d'accés i intercanvi d'informació.

Fotografia 5. Alumnes de les Mares Escolàpies durant la celebració del centenari de la congregació. Sabadell, 14 d'abril de 1947. Autor: Joan Balmes i Benedicto (C25- R281- Foto 34).

Estat actual del fons: volum, estat de conservació i tractament tècnic

El fons del fotògraf Joan Balmes i Benedicto actualment és propietat del seu fill Martí Balmes i Novell, qui n'ha fet la cessió. Aquest fons té dues parts ben diferenciades:

a) 2.000 negatius en suport paper i cel·luloide de mides diverses fins a 6 x 9 cm, inventariats en un 90%, que daten d'entre 1933 i 1944. S'agrupen en un conjunt de sobres numerats en què s'indica la quantitat de negatius que hi ha dins i una descripció genèrica. Dins de cada sobre trobem els negatius un per un en fundes de paper numerats individualment; en aquest embolcall apareix la descripció concreta de la imatge i la data.

b) 83.319 negatius de 35 mm que daten d'entre 1944 i 1965 en rodets sencers (enrotllats i sense tallar amb 36 o 48 fotogrames per rodet). A partir de 1944 Joan Balmes canvia de càmera i comença a retratar amb pas universal. Amb aquest nou suport inicia una nova numeració dels seus negatius des de l'1 fins al final de la seva producció i els acompanya d'un inventari molt complet. Aquests inventaris ens diuen la data, el lloc, els personatges, l'hora de la fotografia i àdhuc com s'ha pres: obertura de diafragma, temps d'exposició, etc. L'exhaustivitat en les anotacions respon a la necessitat de controlar tant com es pugui les condicions lumíniques en el moment de retratar, per tal d'evitar la presa d'imatges dolentes que suposarien una despesa innecessària de pel·lícula. L'estalvi en èpoques de penúria econòmica era crucial i, a més, la manca de normalitat en el subministrament de pro-

Fotografia 6. Grup familiar amb un nadó a la sortida del bateig. Família sense identificar, residents al c/ de les Tres Creus, 87. Sabadell, 26 d'abril de 1947. Autor: Joan Balmes i Benedicto (C25- R285- Foto 01).

ductes de tota mena, que a Espanya va durar fins més enllà del 1950, afegia dificultats a l'hora d'adquirir material fotogràfic, el qual no era pas un producte de primera necessitat. Els negatius de pas universal es conserven en rodets sencers i estan tots inventariats. Cada rodet està embolicat amb paper de cel·lulosa en què hi ha escrit l'interval amb els números extrems de negatiu dins del rodet. La tira de negatius té anotat al marge i amb tinta el número que correspon a cada negatiu. Aquesta numeració està anotada en un inventari que l'associa amb la descripció i la data del reportatge.

L'estat actual de conservació de la col·lecció és bo fruit del bon treball fet per Joan Balmes i Benedicto i la dedicació i cura del seu fill, Martí Balmes i Novell. Però, tot i això, presenta els problemes habi-

tuals que es donen amb el pas del temps: pèrdua d'emulsió, oxidació, ressecament, ratllades, acidesa de les fundes de paper, incidències diverses en l'ordre original dels documents, etc. El tractament global del fons posarà remei a alguns d'aquests problemes.

El projecte de digitalització

Des de la Secció d'Imatge i So de l'Arxiu Històric de Sabadell s'ha estudiat molt atentament quin seria el tractament tècnic idoni per a aquest fons, i s'ha arribat a la conclusió que la millor opció és la digitalització dels negatius i obtenir un exemplar d'alta resolució per al servei de reproduccions i un altre de baixa resolució per a la seva difusió, probablement amb tecnologia web. El tractament inicial de digitalització es farà fora de les instal·lacions de l'AHS, atès que els

Fotografia 7. Celebració del casament al pati de la casa. Família sense identificar, residents al c. de Regàs, 1. Sabadell, 4 de maig de 1947. Autor: Joan Balmes i Benedicto (C25- R287- Foto).

requeriments tècnics d'aquesta tasca obliguen a treballar amb empreses especialitzades, tant pel volum de documents com per l'especificitat de la digitalització. Alguns d'aquests requeriments són:

- La necessitat de disposar d'escàners de digitalització de negatius de 35 mm d'alt rendiment productiu.
- La necessitat d'un programari específic per a la indexació de les imatges.
- La manca d'un programari per al tractament de les imatges amb l'objectiu d'obtenir còpies de difusió i còpies de preservació.
- La manca d'un programari per a la consulta de les imatges digitalitzades i indexades.
- La manca dels recursos humans necessaris per desenvolupar tots aquests processos en un temps òptim.

Aquest tractament es farà sota la supervisió i els criteris marcats pels tècnics de l'Arxiu Històric de Sabadell. Finalitzada la digitalització, els originals seran retornats al Sr. Martí Balmes i les imatges obtingudes es documentaran sobre una base de dades documental, que preveurà diversos camps com ara l'autor (en aquest cas, reiteratiu), la data, l'hora, el format del negatiu, la descripció, un camp d'observacions, uns camps de matèries (llenguatge controlat) i la signatura topogràfica, així com la imatge de baixa resolució del negatiu associada al registre informàtic. Els suports d'emmagatzematge s'estan discutint encara en aquests moments. Si l'opció fos el DVD, pensem que l'ocupació de memòria dels exemplars d'alta resolució seria de prop de 500. Per això es parla de la possibilitat d'emmagatzemar les imatges en diversos discos durs, per exemple, 5 dis-

Fotografia 8. Núvia sortint cap al casament. Família sense identificar, residents al c. de Regàs, 1. Sabadell, 4 de maig de 1947. Autor: Joan Balmes i Benedicto (C25- R287- Foto 04).

cos durs de 400 Gb, amb una ocupació total de prop de 2 terabites, és a dir, 2.000 Gb. El temps d'execució de la digitalització es preveu d'uns 4 a 6 mesos, mentre que la documentació pot ocupar uns dos anys si es disposa del personal necessari per afrontar aquesta tasca.

Aquest projecte s'inscriu en una política decidida d'impuls de la Secció d'Imatge i So de l'Arxiu Històric de Sabadell i significarà, d'entrada, la multiplicació per tres del seu volum actual d'imatges. Val a dir que els aspectes més complexos des del punt de vista informàtic s'afrontaran amb totes les garanties mitjançant la col·laboració dels Serveis Informàtics de l'Ajuntament de Sabadell atès que l'objectiu és crear una base de dades capaç de suportar fins a 500.000 imatges. El projecte de recuperació, digitalització, tractament tècnic i difusió del fons Joan Balmes i Benedicto ha rebut ja el suport

institucional de la Diputació de Barcelona, a través del programa Barcelona Xarxa de Municipis de Qualitat, de la Fundació Caixa Sabadell (Premis Culturals 2005) i la Fundació "la Caixa" per a projectes socioculturals dins l'àmbit del patrimoni històricoartístic.

La voluntat és anar incorporant totes les altres col·leccions i fons de l'arxiu a una base de dades de consulta en línia mitjançant Internet. Assolir aquesta fita és tot un repte que permetrà en un futur no gaire llunyà accedir a un banc de dades en imatges de la nostra memòria local i col·lectiva sense precedents, i serà la garantia per a les generacions futures que allò que pel pas del temps es fa difícil de conservar (atès que no tot arriba físicament als arxius públics) mercès a les noves tecnologies serà a l'abast de tots els estudiants, investigadors i ciutadans i ciutadanes. ●